

u varošu vlada kadegod i veća nevolja, nego na selu.“

„Čemo vidit!“ reče Marica. Došle su medtim na štaciju pak si je Marica protakla u čekalnicu po hartu. Kad je s hartom došla van, jur se je vlak vozil u postaju.

„Zbogom, Agnjica, poglej mi ada za mesto, pak mi daj pozdravit toga tvojea Bečana“, vragoljasto namigne Marica Agnjici smijuć se, a i ova s neradostnim smihom na ustih odgovori Marici, ka je jur stupila na stepenicu vagona:

„Zbogom! Pisat ću ti, ako će najdem! Pozdravi vaše doma!“

Vlak se gane i po desetih minutah je jur Marica bila u Vulkabrodu, kade su ju velje na štaciji dočekale družice ter ju sprohodiše domom.

Mirno teče žitak na selu. Čim sunce od istoka počne proganjati noćnu škurinu zdižu se ljudi s svojih tvrdih ležajev i mrmļajuć jutarnju molitvu oblaču se hitro da još za dobe nakrmu blago, ter da još za hlada budu mogli čim već udelati. Kad zavoni na Zdravu Mariju, u većem delu gospodarstov blago je u štali jur vreda spravno, nek ljudi se kripu skupnom molitvom i prvim ručenjem, a onda se razajdu, jedni na ovo a drugi na ono polje, da se muču, da se trudu s tom materom zemljom, ka je hrani i od zla brani. S kolikom ljubavom stariotac zapravlja jarke, spravlja vsaku žgrudicu zemlje na svoje mesto, na svoj lapat,

kot da čuti, koliko mora zahvaliti toj zemlji, da ga je hranila da mu je dala živiti, njemu i njegovim milim dragim, njegovoj dici i evo sada i unukićem, ki se onde na meji u travi igraju. Oh, Bože, stara si, majka zemlja, ali moć tvoja je vsaki dan nova, sveža, kad te ljudi imaju rado, kad s tobom zahajaju s ljubavom i pripoznanjem, da si ti po milosti Božjoj njihova mati, njihova hraniteljica, i samo s tobom sjedinjeni da moru ljudi biti srićni i zadovoljni.

Kad pak sunce pripeče, teško se dela u potu svojega obraza, ali seljak je naviknut na zimu i vrućinu ter i onda s radošćum posluje znajuć, da je sladak kruh, koga mu Bog blagoslovi. Po prostom obeđu se opet dela vse do mraka, jedni doma u kuhinji i škadnju, a drugi vani na polju. A kad pak zvezde prosvitu na nebeskom svodu, onda se trudan protegne seljak na svoju slamom nastrtu stelju ter se u njoj spočiva od truda prošloga dneva i ujača za delo dojdućega.

Nut tako teče jedan dan za drugim. Delo i delo i uvek nek delo. A ča ima seljak od toga? Svoj tvrdi žitak, uvek jednoličan, pun skrbi i gustokrat kanjlijvih nadjanjev, a malo preminjenja na bolje.

*

Velika maša je danas. Teplo sunce veselo rasvićuje daleki Snížnjak s ledenom njegovom kapom, u sunčanih trakih se bliska visoko na skalini

Fortnavski grad; Lajtanska gora kot zelen trak pod firmamentom zastira ti pogled na sever, a evo pred nogami ti presiganjaju se mali slapi Vulke tečuć od Rozalije hitrim tekom, paščuć se u široko žučkasto jezero, da se onde umiru. Zemlja se je kot bogata zaručnja nakinčila cvećem i drvećem, s plćicami i plćicami, ke s kumaj čujnim šumom letu po modrom zraku, s zvirjem, ko se stranja po zelenih draškah i črnih brigih, hitronoge srne i puzavci črvi. Ovakova zemlja ima čarobnu silu, s kom ona nje dicitu sili na ljubav prema sebi ter je kot lipa i dobra hraniteljica-majka priveže uza se.

Odpodne je uz Vulku hitro koracal mlad junak, visok i čvrst, ravan kot svićica. Akoprem je vruć letni dan, on ide u čizmah, a špenzar si je prehitil prik ramena, ter krez belu košulju pri vsakom zamahu od sunca počrnjene ruke vidiš kako mu odskaču jake mišice (Muskeln). Lice, ko je takaj od sunca spaljeno, kinču pod ravnim, nešto dužičkastim nosom okretno nadržani mustači, a nad visokim čelom mu lepršaju počesani, ali od vetra razbašureni črni vlasi. Po čvrstom ali lahkom vojačkom hodu bi rekal, da nij nići prik dvajsetosam. Pašći se i večkrat pogleda u „babji kut“, to je na južnu stran, kade su se nad brenberškim brigom počeli zdizati škuri oblaki, od kih su prvi na hipce jur zakrivali i sunce. Nij daleko od Trajštofa u Vulkabrod. Marko Juranić je navređi došal do zadnjega malina i ovde prošal sigurnim

korakom po uskoj brvi na drugu stran Vulke, pak je prispil vreda u selo.

Selo Vulkabrod na dužički se je protegnulo po obadvih stranih skrbno pometene ceste. Velje na prvom nuglu stoji velika krćma, i Marko stupi u nju, nešto za to, da pričeka, dokle i zadnje žene prođu od vićernje iz crikve domom, a nešto pak i zbog nekakovoga stezanja u grlu, ko je ćutil pri premišljavanju, da će danas potribovati od Mařice Banovićeve konaćnu rić: da ili ne. Celim putem je s radoćum razmišljal, kako će joj izreć svoju ljubav, ali vindar mu je dosadašnje hladno držanje divojke suprot njemu uljivalo nekakovu neugodnu ćut, spodobnu bojazljivosti, da ne bi izgovoril ku krivu rić. Ar on nij hotil nići za nikakovu cenu Maricu izgubiti. Znal je, da je poštena, vrla i spametna, i ljubil ju je iskrenom ljubavom zreloga mladoga muža, ki zna, ća si je odibral, i ća si želji. Zato je vrlo potegnul iz stakla vina, ko mu je postavil na stol debeli krćmar ćrljenim obrazom.

Po pol uri razgovora s gosti na krćmi se Marko Juranić odlučno stane, izajde i projde po ulici skoro do sredine sela ter se onde zakrene u stan Jakova Banovića, Marićinoga oca. Mladić s okom premiri široki i dužički dvor s dužičkim stanom i gospodarskim stanjem i odzad velikim škadnjem. Onda ćvrsto odkoraca do vežnih vrat, suprot kih je stal u malom cvetnjaku stol s dvimi klupami pod široko razrašćenom hrućkom.

Kod stola je sidil stariji muž s očalji skoro na vrhu nosa i štal novine. Mladić, kad ga opazi, pristupi k njemu ter veli:

„Dobar dan, teče Jakove!“

„Bog daj uvek! A ča nam dobroga nosite?“

„Željil bi, da bude dobro. No bojse me ne poznate, teče Jakove. Istina, pred desetimi leti smo se po prvi i zadnji put vidili na sajmu u Žeznu. Ja sam onda bil još nek mlad junak, pak se ne morete već na me spomenuti. Ja sam Marko Juranić iz Trajštofa.“

„Juranić? Se vaš otac ne pišu Jandre?“

„Da.“

„No onda te poznam. Da, pravo imaš, to je bilo kade pred desetimi leti, kad sam od vašega oca kupil one mlade junce na sajmu. Da, da. Kašnije su to bili čvrsti voli, kakovih već nij mnogo vidit. — No, a po čemu si simo došal?“

„No kad me poznate, ću vam reć ravno. Zbog vaše Marice. Rado ju vidim, pak bi se rad š njom od toga pominati ku tu valjanu rič.“

„Glej, glej! Ter Maricu?“ nasmiši se dobroćudno tetac Jakov. „Ona mi ali niči riči nij spustila još od toga. No, ali sedi se malo! Tako ćemo se moć ugodnije razgovarati.“

Tetac Jakov se stane ter polako projde do vežnih vrat, pak krikne krez otprta vežna i hižna vrata:

„Reza, hodi malo van, glej, dostali smo gosta.“

Teta Reza, nešto obiljnije širine žena, dojde na prag ter pazljivo pogleda mladoga nepoznana noga gosta. Nje oči su se pitajuć obrmule iz oblaga lica na svojega muža, kot da hoće pitati: gdo je to?

„Ovo je sin mojega poznanca iz Trajštofa, Marko Juranić, i došal je zbog Marice“, reće muž i nadoveže: „Donesi nam čajod za napit.“

Kad je žena čula ime i se obraćala u vežu, da donese čajod na stol, preletilo joj je prik lica zadovoljno smihljanje, kot da je i prez daljnijega razlaganja jur znala, u kakovom poslu je došal ta gost. Projde ada na vežu ter odanle iznese na stol drobne testenine (Mehlspeise) i flašu vina ter stakalca, pak se posadi na vežni prag, kot da će onde dočekati, je li još ča tribaju, ali i zato, da čuje razgovor muških.

„Kot velim“, reće tetac Jakov toćć vino u stakalca, „to je moje prvo, ča od toga dugovanja čujem. Ja ti zato niči ne znam povidati, ča Marica misli; nego samo ča ja mislim, to ti morem povidati. Marica je pred osmimi dnevi spunila nije dvajset-prvo leto, mlada je još, ali mislim da je spametna, da će znat, ča govori i čini. Odgojena je polag božjih zapovidih, i morem reć, akoprem je moja, da je poštena i delovna. Ali jedno ću ti reć. Ja ju ne ću niči razgovarati niči nagovarati. Meni si prav i dobar, ako si njoj. Bud, mati!“ obrne se k ženi,

„mi ćemo joj ostaviti na volju, neka si zibere koga hoće, samo mora biti pošten i delovan, pak nerasipan. Ja poznam tvojega oca, pak mislim da si i ti takov kot on, ter bi mi bilo drago, kad bi došli u rodbinu. Nek, kot sam rekao, moraš prije pitat Maricu. Škoda da je nij ovde. Velje po vićernji ju je otrpimila odavle nje družica Marta Bertićeva, da joj ča pokaže, naredno opet kakovu pratež. Ali ja mislim, da će i tako vreda dojt domom, pak zato te prosim, da malo počekaš ovde. Ne' bi znamato da ko dite poslali po nju, mati?“

Teta Reza se stane ter projde na ulicu, a dva muški su se razgovarali od velike škode, ku su letos pretrpili vinogradi od majuške smrzi, a i žito da je na mestih bilo zničeno od mišev, a na drugih krajih ali da je dobro urodilo. Tako je hitro prohajal čas. Nij dugo duralo, se je teta Reza povrnula s Maricom.

Tetac Jakov, plećat muž, s plavkastimi vlasima prilično velikoj glavi, ki su jur počeli vrlo sediti, upirao je svoje oči jednoč u kćer pak opet u mladica, da bi im s lica proštalo, kako misli.

Marica se je pri pogledu na Marka zarumnila, ali to nij bilo niti od srditosti, niti od dibočkoga ćutenja ljubavi, nego od neprilike, da će sada morat otvoreno i pred ocem i pred junakom otvoriti svoje srce, ča, očividuće, nij rado činila.

Kad su se polag navade mladi ljudi pozdravili ter si stisnuli ruku, protekla je neka ćudnovata vrućina junaka po vsem telu, i znajuć, da bi on

moral sada govoriti, a nij našal prave riči, kako da pred roditelji ljubljene divojke sprogovori ča mu je na srcu, bil je sada vrlo zadovoljan, kad je tetac Jakov s istim mirnimi, razumnimi ričami rekao obrnut k svojoj kćeri:

„Marko je našemu stanu, a osebujno tebi učinil veliku čast, da je došal danas da te pita, je li češ pojti za njega. Ja poznam njegovoga oca, i on mi je dobar poznanac, pak kad te njegov sin prosi za ruku, nadijam se, da ćeš mu iskreno odgovoriti ča misliš. Ti znaš, da te mi, tvoja majka i ja, tvoj otac, ne ćemo za nijednoga nagovarati a još manje presiliti, ali niti razgovarati. Odiberi si po svojoj volji, ar si jur dost stara i moraš bit spametna, da znaš viditi, kade je tvoja srića ili nesrića. Ti znaš, da ti mi željimo nek sriću.“

Marku se je dopadal razuman i mudar govor teca Jakova, osebujno, da vsako dugovanje izrče pravim imenom, i zato je po tih pravo očinskih i zaufanja punih ričih i on hotil istresti pred Maricom svoje srce ter reče:

„Draga, Marica, vi ste mogli jur iz mojega pošanjaj viditi, da ste mi draga, pak to i ovde pred vašim ocem i materom iskreno velim, da vas ljubim, i da bi vas rado zel za ženu. Ja ne znam čiarasto govoriti, nego onako prosto hrvatski, kako mi je jezik zrastal, ali ako i ne znam morebit tako s ričom pokazati moju ljubav, smite biti osvidočena, da ću ju s tim već s činom, ako mi Bog udili sriću, da postanete moja. Ja vas ada prosim, da mi

povite, je li je vaše srce k meni naklonjeno, je li ću se smit kada ufati, da ću vas moć peljati pred oltar božji.“

Na tako prosto, ali iskreno i lipo izrečenu uprošnju Marica nij velje znala najti pravoga odgovora. Ona je znala, da ga more dobro trpiti, ar je ozbiljan i miran junak, ali misli, da to ni-karko nij ona velika, ona prava ljubav, ka je po-tribna, da se prez morgovanja podnesu teškoće hižnoga stališa, ke bi mogle i nje hižni stališ po-hoditi. Zato je jedan hipac mučala, a onda stoper polako i premissljeno odgovorila:

„Ja se ćutim počašćena, da ste me uprosili, ali na vaš upros morem samo toliko reć, da se još ne kanim odati. Ja sam još mlada, a da budem dobra gospodarica, moram se mnogo toga još naučiti. Još se ne mislim dvi-tri leta odavati. A da vam iskreno povim, ja držim, da su za odaju potribna drugačija ćutenja ljubavi, nego li je ja imam pre-ma vam. Ja vas poštujem kot poštovanja vridnoga junaka, ali mislim, da to poštovanje nij dost, da bi mogli srićno skupa živiti u hižnom zakonu. Meni je žal, da vam moram dati ovakov odgovor, ali ja sam vam iskrena i zato sam vam povidala pravo, kako je.“

„Znajte, da vas ja tako ljubim, da vas ne ću moć pozabiti, pak se nadijam, da ćedu se vaša ću-tenja prema meni s časom preminiti. A sada vam hvalim i za ov odgovor, i dražje mi je, da ste mi

ga ovako iskreno povidali, akoprem ne morem tajati, da me vaš odgovor zbog neispunjenja moje najvrucije želje boli, nego li da bi mi bili govorili drugačije. To mi opet svidioči, kako velike ljubavi ste vridna, i to je za me novi ćuzrok, da vas ne po-zabim. Još jednoć lipo hvalim, pa prosim da mi oprostite, teće Jakove, da sam vas s ovim mojim naliganjem bantoval“, reće Marko.

„Oho, kako bantoval. Ja mislim, da ov odgo-vor moje kćere nikarko ne će pomutiti naše dobro prijateljstvo, pak ću se veseliti, ja i moja družina, ako tebe ili tvoje ga oca budem mogal prijeti pod našim krovom. Rekal sam ti jur, da ćemo mi Ma-rici ostaviti nje volju, samo ne željimo, da si koga nevridnoga odibere. Proti srcu i volji se ne da ništar učiniti. Nadijam se, da si nas dobro razu-mil, i da vidiš, da nimamo ništar proti tebi, ter da će nam vaše prijateljstvo biti i od sada tako sigur-no, kot i naše vam.“

„Zbogom! tetac Jakove i teta Reza, zbogom! Marica, i do vidjenja!“ veli Marko ter poda vsim ruku na rastanak.

„Zbogom! pozdravi vašega oca“, reće Jakov. „Zbogom!“ rekle su i teta Reza i Marica.

Kad je Marko bil prošal, nastalo je u Bano-vićevom domu mućanje. Vsaki od nazoćnih je ću-til, da je ovde bil govor od velikoga dugovanja i da se je to dugovanje završilo na žalost vsih — zvana Marice. Ona jedina nij žalovala, da iz nje odaje nij ništar.

Marko se je od Banovičevih kroz selo paščil domom. Nevreme je jur bilo ovde i vsaki hipac se je mogla razlijeti godina. Grmljavina je nastajala vse jača. On je ali nij čul, i kad je išal jur uz ubrov Vulke, spustil je glavu dol i počel hoditi potihoo. Teško mu je bilo uko srca, ar je vidil, da se njegovo nadijanje nij spunilo. Njegova vruća želja, da Maricu, ku ljub i, bude mogal zvati za svoju ženu, mu se bar za sada još nij spunila. To ga je bolilo. Ali batrilo ga je u isti čas, da mu je ona tako iskreno govorila, i da mu je rekla, da ga ona poštuje. A nij li poštovanje prvi korak k ljubavi? Ne, i ne, on ju ne će ostaviti. Istina, ona je mlada, akoprem je ravno za ženidbu jur dost stara; ali ne kani se odati. Mer s tim nij čisto povidala, ča ima nakanjeno, ali on zna, da ju ne more tako hitro peljati u hižni stališ, kot si je bil nakani, i kako se je bil s ocem dogovoril. Oni tribaju gospodaricu doma, ar im je majka jur bila pred dvimi leti se odselila na vekovečni počivak. Po glavi su mu išle različne misli; vreda mu je na pamet došlo, kako je tetac Jakov govoril trizno i ljubezno, da bi človik mislil, da će se vse još obrnuti na dobro. Ali nek Marica! Ča ona misli? Čim dalje je premišljal od nje odgovora, vse manje se je putil u njem, nek to je znal sigurno, da mu još sada ne kani biti žena. Zapravo nij rekla niti da, niti ne.

Teško mučanje u Banovičevom domu, ko je zavladelo, kad je Marko s potrčim srcem tako hitro

prošal odanle, duralo je duže vrime, u kom je vsaki od nazočnih premišljal od tako hitro zavřšengga pripetenja, vse dokle je nij tetac Jakov prekinul s pitanjem na Maricu:

„Nisam ti kanil ništ reć pred njim; ali to bi vindar rado znal, ke uzroke imaš, da si mu tako odgovorila?“

„Te, ke sam povidala.“

„No znaš, mene ćeš teško moć osvidočiti, da se ti ne kaniš odati, kad navadno vse divojke kumaj čekaju, da je junak dojde uprositi.“

„Ja ne.“

„Pak još takov junak, ki je i vrli i dobrostojeće gospodarstvo će dostat.“

„To kođ mene ne važe toliko kot prava ljubav, a te ja nimam za njega.“

„No de za koga?“

„Dostle još za nijednoga.“

„Vidim, da mi ne kaniš pravo povidat. No onda si nek drži. Čini ča ćeš, kad imaš takovu šegu. Mene ne će bolit, ako se budeš morala koč pokajati za svoje riči, ke si danas sprogovorila.“

Tetac Jakov se polako stane i projde u sobu, pak se obličeu u špenzar otpravi na putna vrata. Ide u krčmu, ar ga nešto grebe u grlu, rado bi Marici rek al, kako je nespametno učinila, ali požrknut će to i poplaviti s vinskoo kapljicom, da ne bude imal doma zbluda.

Jakov Banović je putem razmišljal od svoje

kéere. Večkrat je jur čul za ovoga ili onoga, da joj udvara, ali nigdar iz toga nij nastalo ništar. Na divjki nigdar nij vidil, da bi bila u koga zaljubljenaa. Vsenek jednaka i mirna vršila je svoj domaći posal po uredbi. A mogla bi si bila jur i pobobrit s odajom. Doznao je bil, da joj je jedan železničar nudil svoju ruku. To je bil Ugar i nij ga htila. Pak onda je jedan ausrijski žandar zagledival za njom. Ali ona se nij niti ogledala na njega. A to bi vindar bile odaje s stalno namešćenimi muži, kade ne bi ona tribala na polju delati i se mučiti. No, ali da te dva nij zela, tecu Jakovu nij bilo žal. Za takovom rodbinom njegovo srce nij jako hlepilo. Bog znaj, kakovi su ti ljudi, si je on vsenek mislil. Jednoč ovde, drugoč onde, vsagdir, a nigdir pravo doma, a tako da se seli simo i tamo i njegova kći, to mu ne bi bilo osebujno drago. Pak i ne bi se razumil s njimi, kad nisu Hrvati. Da, ali bilo je i domaćih junakov, kim se je Marica dopadala. Jedan i drugi izmed njih kot na priliku ov Marko, bili bi mu čisto po volji. Ča ki zna, kakov jad je u toj divičici — zamahne u misli tetac Jakov oštro po zraku i mudruje dalje: — Znamda jur koga drugoga ljubi? To ne verujem jako, ar nisam ništar vidil. No, a da nij čisto mrzle nature, i to znam, kad je moja, pak i jako rado ide tancati ter se zabavljati, no hvala Bogu uvek pošteno po divojački. Ča nek ta divičica ima? — slegne s rameni tetac Jakov, da bi vsaki, ki ga je vidil, bil mogal raspoznati, da nešto ne razumi.

Dojuč iz krčme domom, nij od toga već ništar opomenul. Žitak je tekal u Banovićevoim domu navadnim tečajem u poslu i skrbi.

*

Po trih tajednih je dostala Marica iz Beča pismo od sestrice Agnjice, u kom joj nazvišćuje, da joj je našla mesto, neka dojde po četrnajstih dnevih u Beč, ar onda čedu dojti gospoda, kod kih će služiti, najzad iz letovanja, pak more onde mesto dostat nedaleko od nje, ako hoće.

Roditelji su imali potpuno zaufanje u svoju kćer, znali su, da su ju dobro odgojili i naučili ponašati se i vsaki posal razmisiliti, pak joj onda, kad im je rekla, da će pojt po četrnajstih dnevih u Beč služiti, nisu ništar prigovarali. Znali su namre, da mladina triba viditi sviata, mora već ča iskusiti, da se bude u ovih teških časih znala dobro boriti za svoj žitak i opstanak. Akoprem je nje srce bolilo, da će im iz stana proji dite, ko su dosle uvek imali doma, ko je nje poštovalo i pošlušalo ter im toliko pomagalo u delu, ali ravno zbog toga, ča nigdar još nij bila duže vrime zvana doma, im je nalagalo još nij bila duže vrime zvana pogledati u svit.

Spravila se je ada Marica nedilju po četrnajstih dnevih ter se je po obedu odvezla u Beč. Bila je jur večkrat u Beču, još onda, kad se je isplaćalo putor i jaja nositi u Beč i je onde prodati. Ovo putovanje ada nij u sebi imalo za nju ništar no-